

> Zaaltekst *Een stille taal*

Film van dré didderiëns over beeldend kunstenaar Hans Klein Hofmeijer

Toen beeldend kunstenaar Hans Klein Hofmeijer mij vroeg om een film over hem te maken, stapte ik een tijdje later voor het eerst binnen in zijn sfeervol atelier en kreeg het gevoel in een eigen herinnering binnen te dringen. Ooit had ik zelf ook zo'n atelier. Even kreeg ik weer het verlangen om terug in die tijd te stappen. Nu heb ik een studio waar ik mijn films monteer, een ruimte die eerder een verstilling oproept dan het atelier van mij toen en het atelier van Hans klein, nu.

Omdat ik gewend ben om altijd mijn ogen te gebruiken, meer dan wat dan ook, moest ik toch weer even wennen de hoeveelheid boeken, papieren, tekeningen, schilderijen, verf, kleurpotloden, schetsboekjes, foto's en oude prenten die aan de muur hingen, er is bijna geen plek onbezet of onbenut door Hans en waarschijnlijk heeft hij die hoeveelheid om zich heen nodig om geïnspireerd te raken. Maar toen vroeg ik mij af: is dit ook zo?

De stilte werd soms doorbroken door natuurlijke geluiden, vogelgeluiden en het gekraak van de oude houten vloer en het krassen op papier. Het hoofd van Hans bewoog rustig heen en weer terwijl zijn potlood zich constant herhaalde en allerlei vormen, cirkels en lijnen achterliet als een teken. Een spoor, zijn afdruk, waarmee hij leek te vertellen: hier ben ik geweest en dit laat ik achter voor de kijker.

Ik ontdekte dat zijn constante herhalingen een soort van meditatieve uitwerking hadden op Hans zelf, ik zat met mijn lens zo dicht bij zijn gelaat terwijl het leek dat hij het niet eens in de gaten had, hij was geconcentreerd en liet zich, ook niet door een filmlens, storen.

Ik zag hem ook niet echt rondkijken naar alle spullen om hem heen, het leek alsof hij deze automatisch voelde en dat hij zich liet voeden door een gevulde ruimte maar ik kon eigenlijk weinig herkennen van wat ik terug zag op zijn papier. Het leek alsof hij in werkelijkheid buiten zat te schetsen want zijn vormen hadden een natuurlijke uitstraling, een diepte, een perspectief, oervormen alsof ze uit de aarde te voorschijn kwamen. De natuur rondom hem.

Voor mijn opdracht niet gemakkelijk, maar Hans Klein Hofmeijer liet mij mezelf zijn zoals ik ook hem in zijn werk op liet gaan. Een opdracht waarbij je vrij gelaten wordt in de wijze waarop je je eigen invulling mag geven is een smaak waar ik vaak naar verlang maar niet altijd aan toe kom omdat ik als filmmaker meestal te maken heb met producenten en omroepen die allemaal een eigen stempel willen drukken op een film. Hans klein hofmeijer gaf mij weer even de vrijheid terug en zo kon ik geregeld door zijn atelier vliegen zonder dat hij het klappen van mijn vleugels kon horen. Omdat ik zoveel herkenning had gevonden in deze kunstenaar en zijn atelier, leek het even dat ik bezig was met filmen van een zelfportret. Ik herkende de rust en tijd die hij nam om te oordelen, de wijze zoals hij zijn ogen kon samenknijpen om nog beter en indringender te kunnen zien, de voetstappen die twijfelden en dan overgingen in een versnelling om een bepaalde lijn op papier te zetten, de wijze zoals hij potlood of pen vasthield en alle kanten op stuurde waarbij hij soms doodstil en dan weer met zijn hele lichaam mee bewoog dat automatisch volgde. Toch zag ik soms verschillen tussen ons en die ontdekking was spannend.

Hans zet bijna overal zijn handtekening op. Zoiets deed ik bijna nooit omdat ik al snel vond dat het de tekening verknoeide, maar toen ik er langer naar keek, zag ik dat het bij hem hoorde, het zijn geen handtekeningen, het is zijn vertelling, zo plaatst hij zichzelf in iedere tekening als een 'blijvende' voetstap achterlatend op het strand en het of hij wordt er zo deel van. De lijnen van zijn handtekening zijn zo spannend dat ze opgaan in

het werk als een gedicht. Pas toen ik door mijn camera keek en er zo dicht bovenop zat, zag ik dit. De handtekening als kunst, als toegevoegde waarde en niet zo direct herkenbaar als: gemaakt door...

Maar hoe maak je een film over een stille taal? Ik wilde door puur te observeren komen tot de kern van deze kunstenaar. Daarbij werd mijn keuze, die eigenlijk een reactie was op datgene wat ik zag en voelde, de traagheid en rust filmen waarmee hij de dingen liet gebeuren en zo nieuw werk ontstond. Lange shots waarbij de kijker de mogelijkheid geboden wordt om de ziens- en handelswijze van deze kunstenaar iets beter te kunnen begrijpen en zo ook de keuzes die hij neemt om tot steeds maar weer nieuwe werken te komen zonder in kopieën te vervallen. Het lijkt alsof al zijn werk vrienden van elkaar zijn en zo met elkaar communiceren. De hoeveelheid van werk maakt dit eerder mogelijk.

De geluiden die rondom de kunstenaar aanwezig waren heb ik opgenomen en daarmee gewerkt door ze indringender te maken, ze te vertragen, ze los te koppelen en/of samen te voegen, los van de werkelijke geluiden die op dat moment voor de kunstenaar niet meer aanwezig zijn omdat de intense concentratie alleen maar gefocust was op de extreme geluiden die anders waren en hem soms even uit de concentratie haalden of hem heel even lieten denken en/of kijken naar de dingen die rondom hem aanwezig waren, zijn boeken, de posters, tekeningen enz. (een vluchtige blik).

Op een bepaalde avond was er een ontmoeting met Rick Vercauteren, directeur van Museum van Bommel van Dam uit Venlo, en Hans Klein Hofmeijer. Ikzelf was aanwezig en legde deze ontmoeting vast met mijn camera door het volgen van handbewegingen en looprichtingen van beiden. Een gesproken taal wilde ik niet hebben omdat je dan als kijker hierop zou gaan focussen, ik wilde laten zien dat je ook een (kunst) taal kunt begrijpen als je alleen observeert. Een mens vertelt zoveel met zijn lichaamstaal waarbij je als kijker er een eigen interpretatie aan kunt geven, niet horen maar toch begrijpen wat er gezegd wordt. De letterlijke woorden mogen weggelaten worden, de lichaamstaal wordt erdoor vervangen en geeft de kijker een mogelijkheid om tot een andere zienswijze te komen. Het beeld zonder geluid creëert een nieuwe taal en film is het medium om dit te bewerkstelligen. Door dan ook nog de beelden in zwart-wit te tonen, kun je nog meer focussen, je raakt dieper tot de kern, de beleving van het zien.

Waarom maakt een kunstenaar de keuze om geregeld zijn atelier te verlaten en alleen te vertoeven aan de rand van het land: de zee? Vele mensen doen dat toch ook geregeld, tijdens vakanties, die willen daar ook een tijdje zijn, wat is dan het verschil? Zoekend naar een antwoord, filmde ik Hans op zo'n locatie aan het strand. Nee Hans is geen zwemmer, hij gooit ook geen steentjes in de zee, noch verzamelt hij schelpen, hij loopt niet in een korte broek of zwembroek en hij hoeft ook niet bruin te worden, hij houdt geen barbecues met burens en vult zijn maag niet met fast food. Wat doet Hans klein dan wel zo'n anderhalve week op het strand zonder de noodzaak te voelen achter zich te kijken of de duinen over te moeten. Wil hij klein zijn, zoals

zijn tweede naam het misschien al zegt, zonder het gevoel te hebben zich te verstoppen? Wil hij de ruimte voor zich hebben en het gevoel van traagheid in zich opnemen? Wil hij door het alsmaar wederkerende geluid van de zee in een ritme komen zodat zijn tekenhand deze flow automatisch gaat volgen? Wil hij gehypnotiseerd worden door dit ritme? Wil hij een lijn trekken door zijn leven, zoals de horizon om hierdoor tot bepaalde beslissingen te komen? Wil hij afstand doen van de alledaagse dingen in het leven, zijn thuis situatie, de afspraken, zakelijk of vriendschappelijk? Hoe kun je door zo weinig geïnspireerd raken voor nieuw werk? Ikzelf had soms veel om mij heen nodig om zo tot verhalen te komen, het gaf mij juist ideeën, de drukte, de snelheid en de vele veranderingen om mij heen, zelfs als ik korte verhalen schrijf, zet ik muziek op, terwijl Hans Klein Hofmeijer dat alleen doet als hij kookt, in de pannen roert en zich een wijntje in schenkt. Op dit moment wordt hij weer even deel van de maatschappij, de gewone alledaagse momenten, dan is hij even kunstenaar af en wordt 'mens'.

Hans, de kunstenaar, graaft dieper als Hans, de mens, niet alleen in vragen en antwoorden hoe onze maatschappij en wereld is maar vooral in zichzelf. Hij als kunstenaar probeert zichzelf uit te vinden en te begrijpen waarom hij keuzes maakt en waarom hij dat moet doen, waarom hij alles vast moet leggen in verhalen en tekeningen en de belangrijkste vraag van dit alles: het nut van de dingen. Hans klein schreef, als note, in een van zijn boeken, die hij mij schonk: "Een boek als ode aan de zogenaamde nutteloze momenten die van grote waarde en rijkdom kunnen zijn". Hiermee mocht ik naar huis en de tijd nemen om er over na te denken, wat ik ook deed en er een conclusie op na liet, maar deze laat ik gewoon voor mezelf.

Ik verwisselde mijn lens, voorzichtig, want zeezand is hardnekkig. Ik probeerde een beeld te vangen van Hans die weer zijn pen over een leeg blad liet gaan en zo tekens achterliet alsof hij een tovenaar was. Plots was er iets wat er van te voren nog niet was, iets wat je niet kon bedenken of verzinnen. Zo zei hij het ook letterlijk tegen mij. Hoe waar dacht ik en bedrieglijk eenvoudig, maar is dat het moment, het nutteloze moment van de kunstenaar waarbij een lijn of vorm bijna een waardevolle schat wordt omdat er geen tweede op de wereld is: uniek dus. Maar is dit de enige waarde van het zonet getoverde moment op papier of is er nog een andere, een met een diepere waarde? Ik stel mijn lens weer in op een moment waar Hans zijn verrekijker pakt en het strand af zoekt, naar wat? Vraag ik me dan af. Ik knijp half mijn ogen dicht en denk te zien wat hij ziet, mijn lens draait mee in zijn kijkrichting en ik volg bijna instinctief. Ik druk de opnameknop in, draai de lens in de verkeerde richting, daar waarbij alles wazig wordt, de mensen vervagen als ze voorbij lopen en de schittering op het water bijna vreemde Ufo-achtige vormen krijgt. Dat is het, dacht ik.

De zoektocht naar de verandering, de vervreemding, het gewone wat iedereen als zodanig zou benoemen, proberen van een totale andere wijze te zien, te benaderen, te benoemen en het een functie geven onder een andere naam zodat de kijker straks nadat zijn kijkwijze op papier is gezet, ook de mogelijkheid geboden wordt om anders te zien. Waarbij de kijker vragen gaat stellen en in discussie kan komen over wat er te zien is. Of we ooit de kunstenaar kunnen doorgronden met zijn kunst, daar twijfel ik aan. We kunnen lang bezig zijn om er over na te denken en er boeken mee vol schrijven, maar kloppen onze theorieën als de kunstenaar het vaak zelf niet weet of kan benoemen wat hij eigenlijk wilde vertellen? Maar moeten onze theorieën wel overeen stemmen met de gedachtegang van de kunstenaar? Of zijn, zoals Hans Klein Hofmeijer het zei tijdens een moment aan zee: ik heb net iets gemaakt wat er net nog niet was of zelfs nooit bestaan heeft. Vaak heeft Hans het over energie als hij over zijn eigen werk praat, maar wat bedoelt hij daar mee? De energie op papier? Dit voel ik niet echt, wel de werking die er van zijn kunst uitgaat, het kan mij energie terug geven. Het is voor mij een wisselwerking. Hij geeft energie door middel van zijn kunst en ik geef deze weer terug door het vast te leggen met mijn filmcamera. Hierdoor delen we samen. We delen de energie, een gevoel, de momenten, diepgang, een samenzijn, kunstenaar zijn en ook gewoon mens zijn misschien wel als vrienden kan voelen, met weinig woorden elkaar begrijpen, als een stille taal: de kunst.

Een stille taal

Filmjaar : 2011
Locaties : Oostelbeers en Dishoek
Tijdsduur : 27 minuten
Camera en montage : dré didderiëns
Geluidcompilatie : dré didderiëns

Filmtitel door Rick Vercauteren
Full HD / 16/9 'kleinbeeld'
Kleur – zwart-wit
Geen gesproken woord

dré didderiëns

filmmaker – fotograaf – beeldend kunstenaar

Opleidingen en ervaringen:

- Fotografie en 2dimensionale kunst : Academie voor Beeldende Kunsten, Tilburg
- 11jaar gewoond en gewerkt in Ierland, Duitsland en Turkije.
- Zijn films en projecten zijn geregeld geselecteerd en/of te zien via tv, filmhuizen en filmfestivals in binnen- en buitenland, o.a. dvdFilm in Brabant, van Abbe Museum, Schatten van Brabant, Cinekid, Filmfestivals o.a. Ierland, Duitsland, U.S.A., Nederland, Holland Doc, Uur van de Wolf, L1 TV, NTR.

dré realiseert eigen kunstzinnige documentaires die dicht bij zijn fantasie- en gevoelswereld liggen. Hij durft ze daadwerkelijk ook zo te realiseren, wat absoluut resulteert in eerlijke films.

Zaaltekst Een stille taal

Tekst : dré didderiëns
Redactie : Ine Pijnenburg en Rick Vercauteren
Ontwerp en print : Mark van den Eijnden, Grafisch Ontwerpbureau Storm, Someren

www.dredidderiens.nl
www.kleinhofmeijer.nl
www.vanbommelvandam.nl
www.grafischontwerpbureaustorm.nl